

XXIX. CAP.

Om husbygnad i städerna.

1. §.

Huru hus i staden byggas och uppehållas skola, så ock hvad eljest til stadens nytto och prydnad i acht tagas bör, therom är särskilt stadgadt. Konungens Be-falningshafvande med Borgmästare och Råd äga ther å vård hafva.

Handels Balk.

I. CAP.

Om köp och skifte.

1. §.

Köp bör ske utan tvång eller list, med säljarens och köparens goda ja och sämtycke. Sker thet annorledes; vare ogilt.

2. §. Nu hafver man slutit laga köp; thet skal stånda, och ej återgånga. Hvar som thet bryta vil, böte tre daler, och gälde skadan.

3. §. Klandras thet, som såldt är, eller thet man i värde fick; värje hvar thet han utgaf, eller böte tijo daler, och skadan åter.

4. §. Nu säljer man then vahra, som sedan finnes hafva fel, varder säljaren lagliga tilvunnen, at hafva thet fel vetat och ej uppenbaradt; tage sitt åter, och gifve ut värdet; gälde ock allan skada, och böte tijo daler. Finnes i sielfva vahran förbor-gadt fel, så at hvarken köparen eller säljaren thet förut varse blifvit; gånge thet köp åter, och tage hvar sitt igen. År köpet skedt med thet förord, at köparen skal godset behålla, ehvad thet är bättre el-ler sämre; stånde köpet fast. Tå häft köpes, hafve köparen frestetid try dygn.

5. §. Säljer man tvem ett; gälde skadan åter, och böte tijo daler; och then behålle godset, som först kiöpte.

6. §. Ingen inlåte sig i annars mans kiöp, eller biude få öfver, medan kiöparen och fäljaren om priset tinga; hvar som thet giör, böte tre daler.

7. §. Nu kiöper man vahror som skola vägas, mätas eller räknas; värde them fäljaren, til thes thet skedt är; sedan värde them kiöparen.

8. §. Ingen må något kiöpa af annars mans hustru, barn, eller tienstehion, utan the hafva lof at fälja, eller til kiöpslagan satte äro. Giör thet någor, och åkäres; vare thet ogildt, och böte tijo daler.

9. §. Förfalskar man något gods, gånge therom som om annan tiufnad. Giör thet handtverkare; miste ock frihet at sitt handtverk idka. Säljer någor thet han vet förfalkadt vara, eller ther flärd i är, såsom ondt för godt, mängdt för omängdt; vare lag samma. Om falskt mått och vigt stadgas i 8. Cap. och om falskt mynt i Missgiernings Balken.

10. §. The vahror, som af stadens vräkare böra skådas och prövas, må kiöparen ej taga til fig, förr än thet skedt är; eller böte kiöparen och fäljaren, hvarthera tijo daler.

11. §. Hvar som sätter annar handtverkares märke å sitt arbete, böte femtijo daler. Finnes ther i flärd eller fals, plichte ther til som sagdt är.

II. CAP.

Om Stapelstäders och Upstäders handel:

1. §.

Stapelstads borgare äga, hvar i sin stad, kiöpsлага med inländska och utländska män. Ej måge the, utom frimarknad i Upstäderna, med andra kiöpenskap drifva, än med Borgare ther sammastädes; hafve doch ej macht at få fälja til them annorledes, än i grofs.

2. §.

2. §. Upstads borgare måge reda i skiep, så ock uti Stapelstäderna fälja i gross the vahror, som the få in; eller låta them föras til then stad, ther the sielfve bygga och bo.

III. CAP.

Huru burskap vinnas må.

Vil någor burskap vinna, ehvad han är inländsk eller utländsk man; föke thet hos Borgmästare och Råd, och höre the Stadens Borgerkap ther öfver: varder thet honom tå af Borgmästare och Råd beviljadt; sätte ther borgen, at han skal til thet minsta sex åhr i staden bo, och all stadens rätt och rättighet efter macht sin uppehålla; nämne ock then handel och näring, eller thet handtwerk, ther han i stadens bok må inskrifvas före, och giöre få vanlig Borgare ed; sedan gifves honom burbref ther å.

2. §. Then, som hafver sitt hemvist utrikes, må ej vinna burskap här i Riket, så länge han står i lydno under annan Öfverhet.

3. §. Ej må någor vara Borgare i tvänne städer tillika, eller idka både kiöpenkap och handtwerk i en stad. Varder någor ther med funnen, böte femtijo daler. Vil någor bruка flera handtwerk än ett; föke ther lof til.

4. §. Nu vil handtverkare kiöpmann varda; säge tå up för Borgmästare och Råd handtwerk sitt, och tage bref å kiöpenkap.

5. §. Vil man säga up burskap; giöre thet in för Borgmästare och Råd, sex månader förr, än han sin borgerliga näring afträder, eller ifrån orten flytter, och vise, at han sin Borgarepligt fullgiordt hafver, som sagdt är. Flytter han utrikes; gifve ut siette penningen af all sin egendom, Konungen och Staden til tveskiftes. Förer han egendomen ut, eller biuder han til at skaffa then bort, förr än afgiften betald är; hafve tå förverkadt hälften ther af. Viker han ock sielf af, innan han i thetta fall rätt för sig giordt;

giordt; varde för menedare förklarad. Flytter han til annan ort inrikes; vare för afgift fri, ther ej annorlunda särskilt stadgadt är. Flytter han, förr än han burskap uppagt, och bevis undfådt, at han sin Borgareplicht fullgiordt; böte femtijo daler, och niute thesförrinnan ej burskap i annor stad.

IV. CAP.

Om gross och krämare handel.

1. §.

Then som handlar i gross, må ej fälja utan hela och halfva stycken; hela och halfva läster; hela och halfva skieppund; hela och halfva tunnor, eller mindre käril, ther tunnegods kommit i sådana käril til salu in-, hela kistor eller packor, väl, duffin och skocketals, som vahran är til; skinnvahror hela däcker eller timmer. Säljer han något i mindre; hafve thet förbrutit, eller böte så mycket, som thet värdt är. Ej må ock then, som handlar i gross med vin och andra fremmmande drycker, fälja i mindre käril, än halft anckar, vid samma bot.

2. §. Ej må någor annar än Borgare idka handverk, hålla öppen bod, eller fälja sina vahror i minut: giör någor ther emot; hafve förbrutit vahran, och böte fyratijo daler.

3. §. The, som i städerna hafva handverks hus, måge ther hålla öppna bodar, och fälja i minut, hvad af them tilverkadt är, och betale therföre til staden sådan afgift, som emot bodhandelen svarar. Samma lag vare för them, eller theras förlagsmän, som å landet hålla handverkshus, ther järn, stål, messing, eller andra inländska rå vahrör utarbetas, om the i staden vilja bod hålla.

4. §. I hvarje stad skal stadskällare vara, en eller flere, ther vin och öl fäljes.

5. §. Alla vahror, som komma från landet in til salu, skola til stadsens torg och hamnar föras, och ej annorstädes fäljas. Fördristar sig någor vid tullen, eller å gator och gränder them kiöpa eller fälja; hafve then

then som sälde, förbrutit vahran, och kiöparen sina penningar.

V. CAP.

Huru utländsk man kiöpenskap drifva må.

Utländsk man, som kiöpenskap drifva vil, skal gifva sig an hos Borgmästare och Råd, så snart han i staden kommer. Then vare förfallen til tiugu dalers böter, som honom herbärgerar, och ej genaft angifver.

2. §. Tå han med sina vahror til Stapelstad kommer, skal han ther sälja them i grofs, och ej til annan ort här i Riket föra, vid plicht, som i 4. Cap. 1. §. stadgadt är. Hafver han af någor vahra mindre; sälje then icke utan altsamman.

3. §. Utländsk man må matvahror til salu hafva i skiep och farkost, och andra vahror i the rum, som Borgmästare och Råd ther til nämna, och ej i gästherbärge sitt, eller i öppna gatubodar. Ej eller må han igenom andra them utmångla låta, eller sielf resa ur stad och i stad, eller i bergslagerna, och kiöpenskap ther drifva, borga ther något ut, eller kräfva gäld in, vid hundrade dalers bot; hafve ock i alla thessa fall förverkadt thet han handlade med. Giör han thet annan gång; ligge i tveböte.

4. §. Borgare, som emot lag går fremmande kiöpmän tilhanda med understucken handel, böte femhundrade daler. Giör han thet åter; vare tvegilt, och tridie gången miste han sin borgarerätt.

VI. CAP.

Om landskiöp.

1. §.

Ingen må å landet hålla kiöpmanna vahror fahla i sitt hus, eller thermed fara från by och til by at kiöpflaga. Ej må man ock å landet upkiöpa landtvahror, at them ther, eller i kiöpfstad sälja; hvar som thet giör, hafve första gången förbrutit vahran,

O

och

och tage Konungen theraf en tridiung, annan angivaren, och then tridie näste fattighus. Varder han oftare thermed funnen; böte ther til tiugu daler.

2. §. Samma lag vare om them, som å landet hafva något nederlag: Doch vare ej förbudit, at lägga sin egen afvel och afrad up, och then fälja hvor han vil.

3. §. Byter Landtmannen, til bärning och nødorft sin, vahra i vahra, eller kiöper för reda penningar, hvad annar af sin afvel låta kan; thet må ej landskiöp heta.

4. §. The, som kiöpflaga med hästar, måge fara omkring i landet, och them kiöpa och fälja. Stadens kiöttmånglare och fiskare måge ock å landet kiöpa slachtéboskap och färsk fisk, til stadens behof.

VII. CAP. *Om marknader.*

1. §.

Marknader skola åhrliga hållas, å then ort och tid, som ther til föreskrifven är.

2. §. Ej må marknadsgods fäljas förr, än marknad lyft, eller sedan then aflyft är; utan vare kiöpet ogildt, och böte kiöparen och fäljaren hvarthera tijo daler.

3. §. Alle inrikes boende måge, å frimarknad, antingen ur skiep, och fartyg, eller å torg, eller å andra platsar, som ther til förordnade äro, fälja eller skifta sina vahrer; men ej må Upstads borgare föryttra sitt gods til någon utländsk man, eller med honom byta vahra i vahra, vid vahrans förlust, och tiugu dalers bot; utan vare thet Stapelstads borgare allena tillåtit.

4. §. Fremmande, som utrikes ifrån med gods inkomma, måge thet, under frimarknad, i Stapelstäderna fälja til alla, både inrikes och utrikes boende, ur skiep eller bodar, i stort eller smått, för reda penningar, eller ock thet utborga. Ej äga thet gods

gods emot gods byta , eller af Upstadsbo och landtman något kiöpa eller borga. Af them , som äro borgare i samma Stapelstad , ther marknad hålles , måge the faklöst kiöpa och byta.

5. §. Utländske män måge ej å Upstads marknad handla eller vandla. Hvar som thet giör ; hafve förbrutit vahran , och böte ther til hundrade daler.

6. §. Sker buller , oväsende och flagsmål , sedan offentelig marknad lyft är ; plichte then thet giör , efter lag , och böte tijo daler för fridsbrottet.

VIII. CAP.

Om mått och vigt.

Fnahanda mått och vigt skal vara i hela Riket , gilladt med Kronones märke. Ej må någor , som kiöpenkap drifver , hafva annat mått och vigt , utan varde thet honom afhåndt och fönderflagit , böte ock thertil tijo daler.

2. §. Brukar någor i handel , upbörd eller utgift , falskt mått eller vigt ; straffes som för tiufnad.

3. §. Falskar then mått eller vigt , som är förordnad at them rätta och märka ; miste lifvet. Varde annar man tilvunnen at hafva satt Kronones märke å mått eller vigt ; miste äran , och böte hundrade daler. Ändrar någor krönt mått eller vigt , och thet således falskar ; varde ock ärelös , och böte femtijo daler.

4. §. Giör någor i mätande eller vägande orätt , äntå at han rätt krönt mått eller vigt ther vid brukar ; böte tijo daler , och åter skadan. Bryter Kronones Upbördzman här emot : miste embetet , och böte dubbelt.

IX. CAP.

*Om förstreckningar i penningar, eller vahror,
och ränta theraf.*

1. §.

Förstrecker man annan reda penningar, eller hvad thet vara må; giöre thet i tvänne vitnens närvaro, eller tage bref ther å.

2. §. Thet som förstreckt är, skal å dag förelagdan, til borgenären, eller hans ombudsman, eller til then hans rätt innehafver, i samma flag, jämn-godt, och til fullo återgäldas.

3. §. Kan ej then, som gälda bör, skaffa samma flags mynt, eller vahror, som utlåntes; stände til honom, som förstreckte, hvad han helre vänta vil, eller taga fyllnad i annat flag, efter thy, som thet utlånte vid förfalldagen högst gäller.

4. §. Nu är ej viis dag til betalning förelagd; föke då then, som utgaf, sitt åter, när han vil.

5. §. Hafver någor af samma man fått flera län, än ett, och förbundit sig, at för thet ena gifva större ränta, och för thet andra mindre, eller ingen; ther må skuldenär afräkna thet, som betales, å hvilketthera län han helst vil; doch ej förr, än förfalldagen inne är. Ej må något på hufvudstolen afrän-nas, förr än räntan gulden är.

6. §. Ingen tage, eller låte förskrifva sig större ränta, än sex för hundrade om åhret; hvar som thet giör, eller tager ränta på ränta, hafve förbrutit hela räntan, och böte tijonde delen af hufvudstolen til the fattiga.

7. §. Nu varder skuldebref med begges samtycke förnyadt, och räntan lagd til hufvudstolen; thet skal ej för ocker räknas.

8. §. Borgar man gods, och utfäster at betala til viis dag, och giör thet ej; gifve då ränta til sex för hundrade om åhret, ifrån förfalldagen. Är ej viis tid betingad; då räknas fem för hundrade, ifrån then

then dag, han hos Konungens Befalningshafvande eller Domaren fökt varder.

9. §. Ej må then vinst för ocker räknas, som kommer af loflig handel, eller thet kiöp, som lagliga slutit är. Samma lag vare, ther jord för penningelån förskrifven är, och aftrad, på vinst och förlust, i stället för räntan af thet lån, ehvad aftradén varder mer eller mindre.

10. §. Hafver man lånt penningar på viis tid, och ej ränta för them utfäst; vare då ej skyldig then at gifva. Betalar han ej å föreskrifven tid; gälde sedan ränta sex för hundrade om åhret. Är ingen tid nämnd; gänge therom, som i 8. §. stadgadt är.

11. §. Fordrar någor then gäld, han vet gullen vara; böte hälften af thet han fordradt, målsägandens enfak.

12. §. Hafver man fordran hos annan, i gods, penningar, eller hvad thet är, och kräfver then ej skrifteliga, eller munteliga, eller gifver then ej an för Rätta, eller hos Konungens Befalningshafvande, inom tiugu åhr; äge sedan ej någon talan ther å.

X. CAP.

Om pant och borgen.

1. §.

Sätter man i pant gull, silfver, eller hvad thet hälft är i lösören; giöre thet med tvänne vitnen, eller tage ther å handskrift af honom, som panten i händer får.

2. §. Nu är dag ute, och löses ej panten åter; hafve då panthafvaren våld, at then å Häradstinget en gång, och i Staden å tre måndagar, upbiuda, och sedan lagliga värdera och mäta låta. Vil då ägaren lösa panten åter; giöre thet, i staden inom fiorton dagar, och å landet inom en månad, sedan thet honom kungiordt var, och gälde thertil then ränta, som han utfäst hafver. Vil eller gitter han ej; stände honom fritt, hvad han helre vil låta panten under

offenteligit utrop til salu gå, eller låta borgenären then behålla efter värderingen. Varder panten högre värderad, eller försäld, än gälden är; niute då gäldenären thet öfver är: är panten mindre; fylle han bristen.

3. §. Pant bör väl giömas och vårdas, och ej utan ägarens lof och minne brukas, eller utlånas, vid sex dalers bot, och skadan åter.

4. §. Kommer skada å pant, förthy, at then, som panten hade, then ej rätteliga vårdadt; gälde han fullt åter. Sker thet af våda, och ej af vangiömo; vare skadan ägarens, och gälde ej thes mindre, hvad panten stod före.

5. §. Sätter man ut falsk pant med vilja; gälde åter skadan, och plichte för bedrägeriet tridiung af thet han lånt, eller begiärt at låna.

6. §. Vil någor sätta ut til annan then pant, som han i händer hafver; säge då först ägaren therom til, eller, ther han ej när är, gifve thet Rätten eller Konungens Befalningshafvande tilkänna, och sätte panten ej högre ut, eller med andra vilkor, än then hos honom häftar före, eller böte en siette del af pantens värde, och skadan åter. Nekar någor emot bättre vetande, til then pant han emottagit hafver; böte hälften af thet panten värd är.

7. §. Försätter eller förskingrar man pant, förr än then värderad och lagständen är; böte fierdung af pantens värde, och gälde skadan åter.

8. §. Går någor i löfte för annars mans gäld; betale han thet gäldenär sielf ej gälda gitter. Håller gäldenär sig undan, när tiden til betalningen inne är, eller är han utrikes faren, och finnes ej gods hans; lägge då Konungens Befalningshafvande löftesmannen dag före, at skulden betala.

9. §. Nu hafver löftesman sig åtagit annars mans gäld, som sin egen, och utfäst betalning å vis tid, eller ort, eller ock sig lika med gäldenären ther til förbundit; söke då borgenär hvilkenthera han helst vil.

10. §. Dör gäldenär; svare då thes arfvingar, så långt gods hans räcker, och gälde löftesman thet som brister. Dör löftesman, medan han under borgen står; vare då borgenär skyldig, at strax fordra ny borgen af gäldenären: gitter han then skaffa; vare then förra löftesmannens arfvingar frie: gitter han ej; söke borgenär betalningen genast ut af gäldenären, och bristen af löftesmannens gods.

11. §. Hafva två, eller flere, i borgen gått, och sig en för alla, och alle för en, til ansvar bundit; ther må man för fulla gälden söka hvilkenthalera man helst vil. År ej borgen sålunda utfäst; svare hvar för sin del.

12. §. Nu hafver man borgadt för sielfva personen, och ej för hans gäld; skaffe honom fram, och vare sakkös. Kommer ej personen fram; betale då löftesman gälden.

13. §. Ej må omyndig i borgen gå; och ej hustru, utanmannens ja och samtycke. Enka hafve macht, at gå med fitt gods i borgen.

XI. CAP.

Om lån.

1. §.

Lånar man något af annan, dödt eller qvickt; gifve åter så godt, som han thet tog. Ej må lån missfaras.

2. §. Nu nekar man til lånet, och finnes sedan, at han thet vitterliga innehafver; gifve thet ut, och gälde skadan åter, böte ock thertil hälften af värdet.

3. §. Ingen må, för egen, eller annars skuldfordran, hålla thet inne, som han til låns fått, utan han theri panträtt hafver, eller med ägarens vilja nödig kostnad ther å gjordt. Sker thet; böte tijo daler, och gifve thet lånta åter.

4. §. Säljer, pantlätter, eller bortgifver någor, utan ägarens ja och samtycke, thet han lånt hafver; betale han thet fullt til then, som lånet gaf, och böte

böte hälften af thes värde. Åge ock långifvaren macht, at löfa thet åter. Finnes svek hos then, som köpte, i pant tog, eller gäfvan fick; gifve thet åter til ägaren utan lösn, och böte ther til, som nu sagdt är. Samma lag vare, ther någor tager län i annars namn, och gitter ej sedan viä, at thet med hans lof och minne skedt är.

XII. CAP.

Om inlagsfä, eller nedsatt och förtrodt gods.

1. §.

Lägger man in hos annan i förvar gull, filfver, penningar, eller annat löft gods; lägge in med vitnen, eller tage bref ther å.

2. §. Inlagsfä, och förtrodt gods, bör man vårda som sitt egit. Missfares, eller förkommer thet, af hans vangiömo, eller vållande; gälde fullt åter. Sker thet af våda; vare saklös.

3. §. Sätter man under annars förvar tilslutna eller förseglada kistor, skåp eller packor, och vet ej then, som anammade, hvad ther i är; eller är thet honom ej, stycke från stycke, til vigt, mått eller antal, i händer gifvit; påstår sedan then, som inlade, mera under förvar gifvit vara, än han åter fick; vare then, som emottog, fri, ther han alt obrutit och oskadt utgifver, som han thet anammade. Finnes thet vara brutit, och saknar ägaren något; fulltyge då med vitnen, eller ed sin, huru mycket han inlagdt hafver. Gitter han thet; svare then godset under sin vård hade, för allan skada, eller vise med goda skiäl, eller svärje, at thet af hans vangiömo och vållande ej skedt är, eller at han ej theraf kunskap och nyttio haft. Varder han öfvertygad, at han med vilja thet försnilladt; stånde tiufs rätt.

4. §. Nöter man förtrodt gods, eller sig til nyttio thet brukar, utan ägarens samtycke; böte tijo daler, och skadan åter. Säljer man thet, förpaatar, eller

eller förfkingrar; gänge thermed, som i 11. Cap. 4. §. om lån sagdt är.

5. §. Hafva flere satt gods under annars vård, ther i the alle del äga; thet må ej å entheras begäran gifvas åter, utan han allas fullmacht ther å viser. Gifver then godset i vård hade thet annorlunda ut; svare han hvarthera för thes del, och söke sin man.

6. §. Nu vil ej then, som godset emot tog, hafva thet längre i förvar; säge då honom til, som insatte, at han må hemta thet åter, och tage bevis ther å. Tager ägaren thet ej åter; stände sielf allan fahra.

7. §. Dör then, som inlagsfä om händer hade; då böra hans arfvingar ther svara före, och gifva fullt åter.

8. §. Hafver man å nedsatt gods nødig kostnad giordt, eller betalt hyra för thet rum, ther i godset förvaras; då bör ägaren thet gälda, förr än godset återgifves.

9. §. Nekar man, emot bättre vetande, til inlagsfä, eller förtrodt gods; plichte, som i thet 11. Cap. och 2. §. om lån sagdt är.

10. §. Förtror man åt annan sitt gods at vårda, då thet ur eld, siö, eller ifrån fienda frälsadt är; nekar han thertil, som emot tog, och varder öfvertygad, at han thet svikeliga dölgdt; straffes med tredubbla böter, som för tiufnad.

11. §. Dömes gods under tridie mans förvar, thet bör vårdas, som annat inlagsfä, och ej gifvas ut, förr än Domaren eller Befalningshafvanden thet tillåter.

12. §. Säljer, eller förpantar handtverkare, thet honom til gierning för viiss lön i händer sättes; gälde skadan åter, och böte så han, som then vitterliga annars gods kiöpte, hvarthera tiugu daler.

XIII. C A P.*Om lego och hyro.*

1. §.

Lege man til annan hus, gård, tomt, eller hvad thet är, för hyro i penningar eller vahror, med visfa vilkor, eller utan; thet bör fast stånda, ehvad fästepenning ther å gifven är, eller ej.

2. §. Lege man tvem ett; behålle then, som först hyrde, ehvad then senare mera utlofvadt hafver, eller ej; och böte then, som utlegde, tijo daler, och skadan åter. Samma lag vare om then, som hyrer thet han viste til annan uthyrdt vara.

3. §. Lege man bort annars mans gods, utan ägarens vetskap och vilja; gälde legan och allan skada, och böte sex daler.

4. §. Huru gods å landet, så ock hus, gårdar, och tomter i staden, legas och hyras måge, urskils i Jorda Balken. Om häftars, vagnars, och båtars lego af gästgifvare, och hvad lag är, då the spillas och missfaras, är stadgadt i Bygninga Balken.

XIV. C A P.*Om legohion.*

1. §.

Legohion må man ej städja, utan emellan Larsmesso och Michelsmesso dag; ej eller förr, än man viiss är, at thet sin förra tienst upsfagdt. Giör thet någor; böte tijo daler. Samma bot vare för tienstehion, som fig förr bortlofvar, eller städja låter.

2. §. Rätta legostemna skal vara från Michelsmessodag til samma tid åhret therefter, så i staden, som å landet.

3. §. Städjer någor sig til tvänne husbönder; blifve när then, som först städde, och gälde ett åhrs lön til then, som lider. Kommer twist för Rätta, hvilkenthera först städde; gänge legohion genast i tienst Kos then, som saken ther vinner, äntå at emot

emot domen vädjas. Varder then dom sedan vid högre Rätt ändrad; niute then ther vinner alt ska-deständ åter.

4. §. Siu dagar efter Michelsmesso dag skal lag-stadt legohion å landet i tienst gånga, och i staden tre eller högst fyra dagar. Sker thet ej, och vil hus-bonden legohionet behålla; lite då Befalningshafvan-den i orten til, som genast låter thet i tiensten ställa. Vil husbonden thet ej behålla; böte lego-hionet ett åhrs lön. Orkar thet ej böta; arbete så länge, at thet sig thermed löfa må.

5. §. Nu hafver legohion i tiensten gått; giöre då med flit och trohet the sylor, som husbonde thy skiäliga förefätter. Är någor försummelig och gensträfvig; then skal först rättas med godo, och sedan med mättelig husaga. Vil han äntå ej bätttra sig; varde ur tiensten vräkter utan pass och affsked, och miste lön sin. Ej må dräng eller piga hafva sin kista annorstädes, än ther the tiena.

6. §. Löper tienstehion utan affsked bort, förr än stemnodag ute är; hafve då husbonde våld hem-ta thet åter, som i Jorda Balken Cap. 16. §. 7. om landbo sagdt är, och blifve legohion i tiensten til rättan stemnodag utan lön. Vil husbonde thet ej behålla, gifve tienstehionet honom städjepenning åter, och thertil så mycket, som thy i lön tilsagdt var, husbondans ensak.

7. §. Hvar som lockar legohion ifrån annan; böte så han, som then sig thertil bruка låter, tijo daler hvarthera.

8. §. Hafve ingen våld at vräka legohion utan sak. Giör thet någor; gälde skadan, och gifve ut fulla lönén, och gånge sedan legohion i annan tienst.

9. §. Kan legohion siukt varda; då äger hus-bonden thet vårdar och skiöta. Hvad å läkare och läkedom kostas, må han å lönén afräkna, om han vil.

10. §. Vil legohion skiljs vid husbonda sin; fäge up tiensten emellan Olofsmesso och Larsmesso

dag. Sker thet ej; tiene yttermera til nästa stemnotid för samma lön, som tilförene. Å samma tid äger ock husbonde legohion upfäga, om han thes tienst ej längre åstundar, eller tarfvar. Giör han thet ej; behålle thet til annan stemnotid, och gifve thy så stor lön, som tilförene.

11. §. Hindrar husbonde legohion, at träda ur tiensten, sedan thet få upfagdt hafver, eller vägrar hvad han thy utfäst hade, äntå, at thet förfvarliga tient hafver; gifve ut lönen, och böte ther til hälften, legohionets ensak. Hafver husbonde å egen kostnad låtit någon lära handtwerk, räknekonst, eller annat slikt, then må ej skiljas vid husbandan, förr än han honom skiäliga fornögdt hafver.

12. §. Husbonde hafve ej våld, at utan sak vägra laga affked, vid tijo daler bot. Ej eller må han gifva annat affkedspäss, än legohion förtient hafver: giör han thet; böte tiugu daler.

13. §. Hvad eljest emellan husbonda och tienstehion i acht tagas bör, thermed förhålles, som färskilt stadgadt är.

XV. CAP.

Huru bolag skal läggas, hållas, och brytas.

1. §.

Vil man med annan bolag lägga, och drifva handel samman; då skal afhandling ther om skrifteliga ske, och alle the vilkor tydeliga nämns, som betingade varda.

2. §. Bolagsmän äga svara alle för en, och en för alla, til then handel, som för bolaget slutes. Niuta bolagsmän förstreckning af andra i penningar eller gods, och reser enthera bort; föke då borgären sitt åter af them, som qvar sitta.

3. §. Hafver man förtrodt til bolaget penningar eller annat, som ej guldit är, då bolag brytes, och varder någor bolagsman fattig och oförmögen, eller viker undan; varen äntå the andre skyldige at gälda alt, hvad bolaget häftar före.

4. §.

4. §. Bolagsman som med bedrägeri, och för sin egen nytto, giör then andra mehn och skada, varde skild vid sin bolagsrätt; äntå at bolagsstemna ej ute är: och tage then andre af hans lott och egen-dom få mycket, som gode män, eller Rätten, pröfva skadan vara; Plichte ock för bedrägeri, som sa-ken är til.

5. §. Får bolagsgods och handel skada af någorheras färskilda försommelse eller vårdslöshet; rätte han tå up skadan. Sker thet af rätt våda, som man ej kan förefe eller vachta, förr än skada händer; tå hafva the alle lika del ther i.

6. §. Nu vil bolagsman annan i sitt ställe sätta, och sielf träda af: samtycka the andre; hafve han ther lof til. Ej må någor emot theras vilja tränga sig i bolaget in. Samma lag vare, ther bolagsman vil taga någon annan med sig i then del, han sielf i bolaget äger.

7. §. Vil någor å fattan stemnodag vid bolag skiljas, eller nytt aftal giöra; kungiore thet med vit-nen, tre månader förut.

8. §. Nu är bolagsstemna ute, och vilja bolags-män skiljas åt; tå skola the noga uptekna bolagets penningar och gods, gäld theras, och hvad andre them skyldige äro: och sedan gäld gulden är; skifte och tage hvar sin del, få i ledt som liuft.

9. §. Tränger bolagsman at för gäld låta alt sitt gods i betalning gå, eller hafver han thet förver-kadt; stände äntå bolag til thes stemnodag ute är, och träde målsägande i hans stad och rätt, ther the andre bolagsmän hans del ej löfa vilja.

10. §. Dör bolagsman förr än stemnodag ute är; tå måge ej hans enka och arfvingar bolag rifva.

11. §. Nu dör then, som mera för thes snille och flögder, än för inlagda penningar, i bolaget intagen är; ther måge ej enka eller arfvingar i hans ställe och rätt träda, utan lå är, at hela bolaget ther-til samtycker. Sker thet ej; vare bolag them emellan skildt, och tagen arfvingar lott hans i liuft och ledt, efter thy, som förr är sagdt.

12. §.

12. §. Om bo och samlagshandel i skiepsrederi, skils i siölagen.

XVI. CAP.

*Huru gäldenär må gods sitt til thes borgenärer
på en gång affstå ; så ock om them,
som för gäld rymma.*

1. §.

År någor så af sig kommen, at han ej mächtar betala all sin gäld; gifve borgenärerna sitt tilstånd tilkänna, ther han åstundar upskof och tid til betalning. Vilja the ej alle ther til samtycka, eller vil han på en gång til them affstå alt sitt gods; föke då Domaren, och gifve strax förtekning in på alt thet han äger, och hafver at fordra, i löst och fast, så ock gäld sin, böcker och skrifter som boet angå; skrifve ock then under, med then förplichtelse, som i Ärfda Balken om uptekning sagdt är, och sätte Rätten alt thet i säkerhet och qvarstad. Sedan kalle Rätten alla borgenärer genom offenteligt anflag, och the vitterliga äntå genom färskilt kungiörelle, til viis tid in, at sig förklara öfver then befrielle, som gäldenären söker, och the skiäl han då inlägger, så ock at tillika visa sina fordringar, och then rätt, som then ene fram för then andra äga kan; och döme Domaren på en gång theröfver.

2. §. Gitter gäldenär visa, at fattigdom hans är tilkommen af siöskada, fiendens infall, eldsvåda, eller annan olycko, thertil han ej vållande varit, och finnes ej svek therunder, eller at han förledt sina borgenärer, at förfrecka sig gods eller pennningar; profve thet Domaren, och vare gäldenär då fri för theras tiltal, ändoch hans vilkor genom arf, gafvo, tienst eller flögder sedan bättras; och niute borgenärer af then egendom, som gäldenären affstådt, betalning, efter hvartheras rätt, som i 17. Cap. skils.

3. §. Finnes gäldenärens fattigdom vara kommen af slöseri, dobbel, lätja, eller vårdslöshet; svare då

tå til hela gälden , och aftiene then med arbete , eller sitte i hächte , ther borgenärerne ej annorledes sig näja låta : och varde då afräknadt på gälden tiugu fyra öre för hvar dag ; doch niute han af borgenärerna födo sin , som annar fånge , ther han med arbete sig ej nära gitter . Faller honom under then tid gods eller penningar til ; gånge ock the til gäldens betalning .

4. §. Hafver gäldenär bedrägeliga förmådt sina borgenärer , at förtro honom theras egendom i händer , och han then förflöft och undanstuckit , eller finnes han på hvarjehanda sätt hafva brukadt svek och list emot sina borgenärer ; då skal en sådan bedragare ställas för en påla , på torg , eller almän Tingsstad , at skämmas två timar , och ther til straffas med fängelse vid vatn och bröd , eller arbete vid någon Konungens Fältning ; och gånge äntå med honom sedan , som i then 3. §. sagdt är .

5. §. Rymmer gäldenär för gäld ; då skal strax efter honom lysas . Kommer han undan utur Riket , och vil föka leid hos Konungen ; giöre thet inom en månad ifrån then tid han utländes kom . Får han leidebref , och vil thet niuta til godo ; då skal han inom åtta dagar , ifrån thet han hemkom , gifva sig an hos Konungens Befalningshafvande , eller hos Borgmästare och Råd i närmasta Stad , ther Konungens Befalningshafvande ej å then ort är . Söker han ej leid , eller inom ett åhr gifver laga förfall tilkänna ; niute aldrig frid inom Rikets gränfor , och varde då dömd frånvarande såsom en bedragare , och thes namn flagit på en påla , som för bedragare uppsatt är i hvarje handels Stad .

6. §. När gäldenär vikit undan ; må gods hans , löft och fast , genast i qvarstad sättas , och sedan uptekning ther å författas , som i then 1. §. sagdt är . Låte ock borgenärer thes böcker och räkningar utredas . Åska borgenärer at then uptekning må med ed styrckas af then afviknas hustru , myndiga barn , eller tjenstefolk , som kunskap om boet hafva ; varen the
ther

ther skyldige til, och stånde borgenärerna äntå fritt, at fordra ed af gäldenären sielf, tå han hemkommer. Borgenärer hafve ock våld, at å alla orter, ther the mena honom någon egendom eller fordringar hafva, genom Konungens Befalningshafvande, låta ther efter offenteliga lyfa. Döljer någor undan thet han vet sig vara honom skyldig, eller hafva af thes gods hos sig inne, och gifver thet ej up, inom then tid honom förelagd varder; gälde thet dubbelt.

7. §. Ställer gäldenär sig ej in inom två månader, ifrån thet han rymde, eller hölt sig undan; tå måge borgenärer thes egendom fälja låta, antingen genom offenteligt utrop, eller på hvad sätt the, til egen och hans nytto, thet bäst finna. År ther gods, som ej tol få länge ligga; varde thet i pennningar vändt, sedan thet upteknadt och värderadt är.

8. §. Alle the penningar, som för gäldenärens gods inflyta, skola fruchtbare giöras, til thes om hvars och ens rätt dömdt är. Kunna the ej med säkerhet på ränta fättas; tå stånde under almänt förvar, å thet ställe, som the fläste, eller the, som största fordringar äga, thet tryggast finna.

9. §. Nu är gäldenär på leid hemkommen, och hafver han sig angifvit, som förr sagdt är; varé han skyldig, at inom sex vekor, ifrån thet han återkom, in för Domaren sig förklara, om han söka vil, at få all sin egendom til borgenärerna på en gång affstä, och sedan ifrån them fri vara. Förstitter han then tid; niute hvarken then förmon eller leidet til godo; och döme Domaren i saken, som förr sagdt är.

XVII. CAP.

Om borgenärers rätt och förträde för hvar annan til gäldbunden egendom.

Räcker ej gäldenärs egendoma til fulla gälden, och kunna borgenärer ej åfämjas, hvilkenthera fram

fram för annan förmon äga må; skilje them Domaren åt.

2. §. Hvad i gäldenärs bo finnes, som hörer annan til, thet skal först uttagas, såsom: inlagsfä; eller thet, som satt är under bolag, eller til salu; stulit, röfvadt, lånt eller legdt gods; pantsatt gods, då lösn therföre gifves; faddergåfva; hemgift, och annat thylik. Är thetta förvandladt, och ej i behåll; gånge thermed, som i 16. §. skils. Sedan niute borgenärer betalning af boet, efter thy, som nu sägs.

3. §. Hafver någor lös pant i händer; niute han therutur betalning fram för alla andra. Samma rätt hafve ock handtverkare för arfvode å thet gods, som hos honom qvar är.

4. §. Är gäldbunden man död, och hafver någor förstreckt penningar, eller vahror, til hans begrafning; thet skal först gäldas, sedan thet gods afskildt är, som förr är sagt. Thernäst then kostnad, som å egendomens uptekning skiäliga giord är, så ock the fattigas del, fyra öre af hvarje hundrade daler, efter egendomens värde; sedan läkarelön, läkedom och föda under then dödas sidsta siukdom, theras arfvode, som honom theri skött hafva, så ock be-tienters och tienstehions lön för sidsta åhret.

5. §. Thernäst äge husvärd rätt til huslego för sidsta åhret, och för sidsta tre månaders kost, af thet gods, som i huset är. Hafver husvärd ej något af hans gods inne; niute ej bättre rätt, än andre borgenärer, therom i 16. §. sägs. Af gods i skiep tages först siöfolks lön, sedan fracht och skiepslega.

6. §. För aftrad, tijonde, och all annan afgäld af fast egendom, hafve ock then förträde til samma jord, som then ränta äger, ther then ej längre stått inne, än i 17. Cap. Jordas Balken stadgadt är. Är gäldenär sielf ej jordägare; niute then, som afgäldet äger, samma förmon i lösören. Häftar landbo för husröto, ehvad thet är för flera eller färra åhr; vare lag samma. I bygnad å annars grund i staden eller

på landet, hafve jordägare förträde til åbygnaden. Stå både Kronans och jordägarens räntor inne; hafve Kronan förträde.

7. §. Hafver någor sådant bilbref, som i siölagen beskrifvit är; äge han förmon i skieppet, så ock i godset, tå skiepsfolk betaldt är, som i 5. §. är sagdt. Thernäst gänge thet lån ut, som skieppare på bodmeri tagit; hafve ock thet yngre bil eller bodmeribref förträde för thet äldre. Gifver någor förlag, at thermed drifva bergsbruk, eller andra sådana verk; niute förlagsman förmon til thet, som ther med tillverkad är.

8. §. Sedan tages barnaarf ut hos föräldrar eller förmyndare, och Kyrkiors och fattighus fordringar hos theras föreståndare, så ock skuld til Kronan, eller Frälfeman, för upbörd. Hos Upbördsmen, som sedan blifvit förmyndare eller föreståndare, äge Kronan, eller frälfeman, förmon til thet, som å upbördens för alla åhren brister. Var han förmyndare eller föreståndare, förr än han Upbördsmen blef; hafve barnagods, Kyrkiors och Fattighus medel, förträde. Hafver någor intekning å hans fasta gods, innan han förmyndare, föreståndare, eller upbördsmen blef; niute tå sin intekning til godo.

9. §. Efter thessa komma the, som hafva klara skuldebref och pantförskrifningar i then skyldigas fasta gods, eller hus i staden, och them å Härads Ting, eller Rådstufvu, offentliga intekna låtit, å then ort, Härad eller Stad, ther egendomen ligger; och tage hvor betalning utur sin pant. Är en pant til flera förskrifven, och räcker then ej til för alla; hafve then förträde, som äldsta intekning viser.

10. §. Hafver någor sitt skuldebref eller annan fordran, som godkänd, eller lagliga fastställd är, intekna låtit i then Rätt, therunder gäldenärens fasta egendom ligger, äntå at then ej är til pant förskrifven; niute ej thes mindre förmon, efter thes intek-

2. §. Hvad ombudsman efter fullmacht giör och sluter, thet vare få gildt, som hufvudman thet sielf giordt och slutit hade. Går ombudsman vidare, än honom betrodt är; rätte sielf up allan skada, och böte tiugu daler, och hufvudmannen vare faklös.

3. §. Handlar sysloman oredeliga, brukar list emot honom, som fullmacht gaf, vänder sig hans gods til nytto, lånar hans penningar ut, eller tager penningar up i hans namn; svare til allan skada, och plichte efter omständigheterna. Vare ock then, som fullmacht gaf, faklös i alt, hvad sysloman, utom hans ombud eller vilja, af annan lånt, eller med någon slutit hafver; utan thet vises, at thet honom til nytto användt är.

4. §. Hafver någor fått fullmacht, at för annan giöra och låta, och tager then skada theraf, som fullmacht gaf; skylle sig sielf, som fig ej bättre föresåg. År ombudsman af försommelse, eller svec, vållande til skadan; plichte då han, som sagdt är.

5. §. Sysloman niute skiälig arfvodis lön, få ock vedergällning för thet, som han å annars ären der rätteliga kostat hafver. År ej aftal therom giordt, eller åfämjer them ej; ligge thet då til Rätten.

6. §. Hafver sysloman borgadt sin hufvudmans gods och vahrer ut til then, som för ärlig och richtig man känd var, men finnes sedan få fattig, at han ej gitter thet återgällda; vare då sysloman ej skyl dig thet at fylla, utan han särskild vedergällning niuter för thet, han slikt efventyr stånda må.

7. §. Nu hafver man fig åtagit, at inom vis tid något å annars vägnar sysla och beställa, eller lovat thet til slut drifva, och värder ther ifrån hindrad af Konungens tienst, eller siukdom, egna syslor, eller annan skiälig orsfak; låte då sin hufvudman thet få tidigt veta, at han må kunna någon annan i stället taga; sedan vare ombudsman faklös, när han för then tid räkenkap giör, som han syslan haft hafver.

intekning, fram för andra, som theras fordringar, eller pantförförskrifningar, sedan intekna låtit.

11. §. Hafva flere intekning fått å ett och samma Härads Ting; äge lika rätt, äntå at then ene förr, och then andre senare, sin rätt bevakadt. Om intekningar å en Rådstufvudag vare lag samma.

12. §. Ej gifver intekning förmonsrätt, utan i fast egendom, then gäldenär ägde, då intekningen skedde; ej eller then, som sker sedan gäldenär död, eller thes fattigdom almänt kunnig är.

13. §. Sitter borgenär i fast pant; niute han betalning therutur näst them, som förr nämnde äro.

14. §. Växlare äge thernäst rätt hos then, som växel gifvit, då växelbref ej godkännes af honom, som växlen betala skulle, och växelgifvaren imedler-tid af sig kommit. Är växel godkänd, och mächtar växelbetalaren then sedan ej inlösa; niute ock växlan hos honom samma rätt, ther thet i acht är tagit, som särskilt om växel stadgadt är.

15. §. Räcker then skyldigas egendom för thessa borgenärer ej til; fällen då the slikt af marck som af marck, som lika rätt med hvarannan hafva, och vare ränta så gild som hufvudstol: Men ej må ränta i thessa fall borgenärer emellan längre räknas, än til then tid, då gäldenärens egendom i qvarstad fattes.

16. §. Är gods at tilgå, sedan then gäld är guld-en, therom nu sagdt är; niuten alle the öfrige borgenärer lika rätt, och briste theslikes för them så af marck som af marck. Böter äga minsta rätt.

XVIII. CAP.

Om fylsmän eller ombudsmän.

1. §.

V arder man af annan ombuden, at å thes vägnar något syfla och uträffa, och säger ther ja til; tage fullmacht, och ligge ther sedan hans vårdnad å; giöre ock redo och besked för thet han om händer får.

8. §. Dör hufvudman; giöre då syfloman redo och räkning för hans arfvingar, och vare sedan vid syflan skild, ther them ej annorlunda åsfämjer. Dör syfloman, och varder något skyldig; svare hans arfvingar så långt gods hans räcker.

9. §. Hvar som å syflomans förrättning tala vil; giöre thet lagliga inom natt och åhr, sedan han vid syflan skildes, och redo och räkning giord är af honom, eller af hans arfvingar, ther han död är. Hafver man laga förfall; niute samma tid therefter.

10. §. Är någor frånvarande, och förefaller något, ther i han ej kunnat syfloman nämna; då må skyldeman, eller vän hans, för honom tala och svara, sedan han, ther få fordras, borgen fatt, at then frånvarande skal för godt känna thet han giordt hafver. Gillar frånvarande thet ej; fyllle han, som utan fullmacht annars talan sig tagit, eller thes löftesmän, allan skada, som theraf timadt.

Missgiernings Balk.

I. CAP.

*Om förfärdelse mot GUD, och affall ifrån
then rena evangeliska läran.*

Hvilken som af upsfät, med ord eller skrifter, lastar och smädar GUD, hans heliga ord och Sacramenten; miste lifvet. Sker thet obetänkt, och af hastighet, och ångrar han sig; böte hundrade daler, och afbedje sitt brott offenteliga i Församlingen. Giör han thet annan gång; böte dubbelt. Then, som ej